

מסורת הש"ס

(א) לעיל יד., ג) ויזיל רש"י מנחות זד: ד"ה דעגיל וכו' כדקרינן חוהי המעגל על שם עוגה], ג) [ע"י פירש"י לקמן כג. ד"ה עוגה], ד) ב"מ כח:, (ו) נשם אימת הטוען וע"ש מוס' מ"ש בשם הירושלמי], (ז) [ברכות יז., ז) טעות הדפוס, ח) [רש"י ע"ז לקמן כה:], ט) [גיר' רא"ש הנהל], י) [גיטין ל. ע"ש ז"ע על לשון אחרון שכתב רש"י וכן מוס' ד"ה לא לריפאל], יא) [לקמן כב:], יב) תהא מקום, יג) [לקמן כב:], יד) הקוטרם כ"ל,

גליון הש"ס

גב' בבו שהוא שתפא. ע"י מנחות דף קו ע"ב מדי"ה כנף רננים:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הכי קאמר כו' ליה רביעה. ג"כ ראשונה:

לעזי רש"י

פורפיי"ש. אתה עושה עורל.

רבינו חננאל

סדר תעניות האילוי האמור ברביעה ראשונה כו'. תרצה רב יהודה הובי, סדר תעניות האילוי בזמן שיצתה רביעה ראשונה ושהיה ולא ירדו גשמים, אבל אם ירדו גשמים וצמחו זרעים וחזרו ושנו, כלומר כמש, מתריעין עליהן מיד, ודוקא שנו כעין כימוש, אבל יבשו לגמרי אף על גב דהדרו אקון אין מתריעין עליהן. פ"י אקון, שחזרו לירוקתן, כלומר חזרו לחיותן, ורבותינו הגאונים ז' לברכה אמרו, הלא אקון אקנתא לשון חזקה בלשון ארמית, ובלשון הזה הוא בלשין בפרק (מי שאחוז קורדייקוס) [כל הגטנ. פ'] (פ"י פרצירה דחזתי קלא. דיע תבואה שהיא תחת אבן צומחת. פ"י קלא מלישון שקל קלא פתח ביה). מכת בצורה. פ"י ר' יוחנן מכת תבואה לידי בצורת. [אר"ג נהרא אנהרא] הוצרכו האנשים המסתפקין מים מזה הנהר לילך לנהר אחר,

(א) כל הסגור שייך לעיל בגמלא ריש דף ד'.

רבינו גרשום

שלישית להתענות. ומי אמרה לאלתר ברביעה ראשונה מתענין. אבל יבשו לא. דכיון שיבשו לית להו תקנתא כלל, ואי מתריעין עליהן הוי תפלת שוא. דאקון. שנראה להן קצת תקנה. נהרא אנהרא בצורתא. כשצריכין להביא מים מנהר זה להשקות שדות שעל נהר אחר, לפי שאין באותו נהר אחר מים כדי סיפוק להשקות שדותיו, וזו יסודן בצורת.

ה"ג אוחה העיר מסענה ומסרעם וכל סביצוסיה מסענות ולא מסריעות. ולפיכך מתענות יא) שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים תלך לקנות התצואה באותה העיר ויהיה זה רעב: או מפולס. שחומותיה והבנים נופלין כרות: מסריעים כ"מ. אס יא) יראו באספמיא מתריעין צצבל צצבל מתריעין באספמיא כדקתני טעמא צסיפא מפני שהיא מכה מהלכת אס צמקוס אחד היא מתריעין עליה כל השומעין כדי שלא תצא עליהן: שדפון. בתצואות: ירקון. חולי: חיה רעה. משכלת בני אדם: חרב. חילות ההולכין להרוג ולהשחית בכל מקום: מלא סנור. מפרש בגמ' י: צעריס. בא"י: באשקלון. בארץ פלשתיס: ועל שאכלו ואכיס. שיהא חיה רעה ומכה מהלכת היא: שראו. וצאו צעיר: מסריעין. צעניו: המטורפת. מלשון טרף אצבא (ברכות דף כח). ומלשון צי"ה טרופה (עדות פ"ב מ"ד) כו' כדמפרש צפרק שלמעלה (דף יד.). שמעון הסמיני. מתמנה היה: שלא סבא. לינשא מעליא נקט: מרוב גשמים. לאו כגון שירדה על עיר אחת ועל עיר אחת לא ירדה ששם ודאי שתיא לקללה כדלמר רב יהודה (לעיל ו:) תמטר י מקום מטר שמקלקל תצואה אלא כבר ירדו וטורח הס לבני אדם אצל אינן מקלקלין תצואות. וטעמא מפרש בגמרא יא) למה אין מתריעין: סנורי פסחים. שהס שלא ימוקו בגשמים: גשמי צורים. שיפוע גשמים למלאות צורות: ונדבוס. רזון ועין יפה: אבן הטועין. אבן טועין היתה צירושלים וכל מי שאצדה לו אצידה כו' צצבא מניעא (דף כח.): לנדוס. יא) על כבוד הרב: מסחטא. פורפיי"ש צלע"ז: ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: גב' רביעה ראשונה ושניה לשאול. שאף על פי שלא ירדו גשמים לא בראשונה ולא בשניה לא היו מתענין אלא שואלין. וקשיין מתני' דקתני סדר תעניות אלו האמור ברביעה ראשונה וצרייתא אהדדי: הכי קאמר כו'. יא) וכגון רביעה ראשונה שניה ושלישית דכולי יורה קרי ליה רביעה יא) כך שמעתי: דוקא נשטנו. דכי נשתנו ודאי הוא דמתריעין מיד דנריך להסתכל עליה יא) שיחזיר ציופי כמקנן: אצל יבשו. לא נריך דמכאן ואילך לא יועיל והוה תפלת שוא אפילו יבשו כשהן חטין עדיין דקין אפילו הכי לא מתריעין: הכי גרסינן פשיטא יא) שנו תנן לא לריכא דלקון מהו דמימא כו':

דאקון. שעלו בקנה שנתקו מעט לאחר שנתייבשו: מהו דסימא אקנתא מילתא היא. דהואיל ונתקנו מעט אס יתפלל מועיל להס קא משמע לן רב נחמן דאקנא לאו מילתא. ל"א אצל יבשו לא דממילא חזרין: לא לריכא דאקון. שעלו בקנה מהו דמימא אקנתא מילתא היא דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גדלי קמשמע לן דלאו מילתא היא דאף על גב דאקון אכתי גדלי טפי: נהרא אנהרא צאורתא. צאין תצואה צעיר אחת ויש צעירות אחרות ואפשר להציא מזה לזה דרך נהר צספינה: צאורתא

ממשע לן רב נחמן דאקנא לאו מילתא. ל"א אצל יבשו לא דממילא חזרין: לא לריכא דאקון. שעלו בקנה מהו דמימא אקנתא מילתא היא דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גדלי קמשמע לן דלאו מילתא היא דאף על גב דאקון אכתי גדלי טפי: נהרא אנהרא צאורתא. צאין תצואה צעיר אחת ויש צעירות אחרות ואפשר להציא מזה לזה דרך נהר צספינה: צאורתא

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

לא צריכא דאקון. פי' לאחר שעלו בקנה נתייבשו מהו דמימא אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו בקנה ולא נתבשלו כל צורכס ליצעי התרעה קמ"ל דלאו מילתא היא: נהרא אנהרא בצורתא. פי' יא) יא) (הכי) צאין תצואה צעיר ויש הרבה צאאר עיירות ויכולין להציא ע"י הנהר דליכא אלא צאורת ולא מקרי רעב יא) ומאחר שיכולין להציא ע"י הנהר דליכא אלא טרחא זעירא ומהאי כלומר מדבר מועט מה אין מתריעין מדינתא אמדינתא פירוש שצריך להוציא ממדינה למדינה אחרת ע"י חמורים וסוסים ואז מתריעין דאי אפשר להציא בשפע כ"כ כמו צספינות ל"א נהרא אנהרא כלומר אס יבש הנהר זה וצריך להסב נהר אחר לכאן אי נמי צריך להמתין עד שיגדל הנהר האחר ויצא צכאן זה צאורת ולא מתריעין מדינתא אמדינתא אס יבשו כל הנהרות שבזו העיר וצריכין להציא מים מעיר אחרת כפנא וקסה דצמתי' משמע דאצאורת יא) מתענין דקתני מתריעין עליהן מפני שהיא מכת צאורת ויש לומר דמכת צאורת דמתני' הוי כמו דכפנא כאשר פירשתי שמתח חטה ילא חוה ומשום הכי מתריעין אע"ג דעדיין אינו רק צאורת הואיל וסופו רעב מתריעין אע"ג דלכתי לא הוו כפנא אצל לעולם אין מתריעין על מכת צאורת אי לא מצי לצא לידי רעב ולהכי קאמר הכא דנהרא אנהרא דלא הוי אלא כי צאורתא ולא מתריעין:

נהירנא

בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה יא) עג עוגה ועמר בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך גשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחהם על בניך התחילו גשמים מנמפינ אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו לירד בועף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שיציאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם י צאו וראו אם נמחית אבן יא) הטועין י שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך יא) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך י כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב ואמר י ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: י (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים יא) קודם הגין החמה לא ישרלימו לאחר הגין החמה ישרלימו ר"א אומר י קודם חצות לא ישרלימו לאחר חצות ישרלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים י וקראו הלל הגדול: גב' סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה ושניה לשאול שלישיית להתענות אמר רב יא) יהודה ה"ק סדר תעניות האמור אימתי בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו גשמים אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו אי נמי צמחו וחזרו וגשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו י אבל יבשו לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא יא) דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא בצורתא

בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה יא) עג עוגה ועמר בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך גשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחהם על בניך התחילו גשמים מנמפינ אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו לירד בועף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקנן עד שיציאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם י צאו וראו אם נמחית אבן יא) הטועין י שלח לו שמעון בן שטח אלמלא חוני אתה גוזרני עליך יא) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך י כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב ואמר י ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: י (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים יא) קודם הגין החמה לא ישרלימו לאחר הגין החמה ישרלימו ר"א אומר י קודם חצות לא ישרלימו לאחר חצות ישרלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם גשמים קודם חצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים י וקראו הלל הגדול: גב' סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה ושניה לשאול שלישיית להתענות אמר רב יא) יהודה ה"ק סדר תעניות האמור אימתי בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו גשמים אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו אי נמי צמחו וחזרו וגשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו י אבל יבשו לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא יא) דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא בצורתא

ממשע לן רב נחמן דאקנא לאו מילתא. ל"א אצל יבשו לא דממילא חזרין: לא לריכא דאקון. שעלו בקנה מהו דמימא אקנתא מילתא היא דכיון שעלו בקנה ועדיין לא בשלו כל צרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גדלי קמשמע לן דלאו מילתא היא דאף על גב דאקון אכתי גדלי טפי: נהרא אנהרא צאורתא. צאין תצואה צעיר אחת ויש צעירות אחרות ואפשר להציא מזה לזה דרך נהר צספינה: צאורתא

ימ.

ב א מיי פ"ב מהלכות תענית ה"ב טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף א וסעיף ב: ב ג מיי שם הל' [א] ב ה [יבן] טוש"ע שם סעיף ב: ד ה מיי שם הל' י יא טוש"ע שם סעיף ח ט: ה ה מיי שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ו: ו ו מיי שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ח: ז ז ח מיי שם פ"א ה"ו ופ"ב מהלכות שבת הלכה כד סעיף עשין ל טוש"ע שם סעיף יג וסי' רפח סעיף ט ונס"י שכת ספי' חן: ח ח מיי פ"ב מהל' תעניות הלכו"ו טוש"ע א"ח סי' תקעו סעיף יא: ט י מיי שם פ"א הלכה טז טור ש"ע א"ח סימן תקסט סעיף א וסי' תקעה סעיף יא: י ב מיי שם טוש"ע א"ח סי' תקעה סעיף יא: יא יא ל מיי שם פ"ב הלכה טז טוש"ע א"ח סי' תקעה סעיף ח:

תורה אור השלם

י. ישמח אביך ואמך ותגל יולדך קרי: משלי כג כה

הגהות הב"ח

(א) ג' ג' ממים בני ימים זה אחר זה (הרי זה דבר פחות ממלאן אין זה דבר) תל"מ וי"ב שם ר' יוסי אומר לעולם ולא לעקבה. כ"ב ע"י פירושו צדק י ע"א: (א) שם אלמלא חוהי אהה גוזרני עליך לנדות אצל מה אעשה: (ד) שם לא לריכא דהדר אקון מהו דמימא: (ה) רש"י ד"ה ה"ג אותה כי לפיכך מתענות מפני שאותה העיר וכו' התצואה באותה שסביבותיה ויהיו כה רעב: (ו) ד"ה מתריעים כ"מ אס נראו באספמיא כי שהיא מכה מהלכת ולפיכך אף אס נמקוס אחת: (ז) ד"ה למות שמוגדין על כבוד הרב שהיטח דברים לאמר לא כך שאלתי הסי': (ח) ד"ה הכי קאמר כי כלומר סדר תעניות אלו אמור בשביל רביעה ראשונה כשעברה מכל וכל בגוף רביעה ראשונה: (ט) ד"ה דוקא כי להסתכל עליהן שיחזרו ציופי כמקנן אצל יבשו לא נריך כי יהוה תפלת שוא דה"ל ומה"ד אצל יבשו. כשהן חטין עדיין כי: (י) ד"ה ה"ג פשיטא נשתנו תנן לא לריכא דהדר אקון מהו דמימא כי דאקון עליו מילתא דה"ל והסי': (כ) תוס' ד"ה נהרא כי בשאין כל"ל ומיכת הכי נמקס: (ל) בא"ד ולא מקרי רעב דמאחר שיטלין כי ועירא ומהאי מילתא כלומר כי ע"י חמורים וסוסים כפנא פי' ואז מתריעין: (מ) בא"ד דצמתי' משמע דאצאורת מתריעין דקתני שמתח חטה כי אע"ג דעדיין אינו בא רעב כ"א צאורת הואיל: